

ČOVEK KOJI NIJE VOLEO SVOJ POSAO¹

Jedan čovek uopšte nije voleo svoj posao i kad je već bilo izvesno da će uskoro ostati bez njega, mimo svega, osetio je zadovoljstvo.

Nije voleo svoj posao jer mu se činio besmislenim. Ni u čemu nije napredovao, nije preterano zarađivao, ništa ga nije radovalo, ništa se iz tog posla nije izrodilo. Trebalo se samo verati po planinama (ponekad je takođe vozio motocikl) i motriti na sve što se moglo činiti sumnjivim. Sav posao se svodio na patroliranje granicom. Bio je graničar.

Na tom mestu granica je bila prilično himerična – presecala je potoke napola, tekla strmom padinom, ponekad okruživala nekakav vrh i u mladim smrekovim šumama prosecala prazne tunele u kojima su se kočoperili beli granični stubići.

Graničar je više puta razmišljao o troškovima održavanja ovakve linije, koja je na svim mapama predstavljena isprekidanim crticama što, međutim, nije odražavalo svu apsurdnost seče drveća, košenja trave, krečenja stubova svake godine. Čemu sve to, pitao se. Toliko pometnje, toliko ljudskog rada, toliko troškova.

No, i pored svega, godinama se trudio da brižljivo radi svoj posao. Uvek je s njim bio pas, nemački ovčar po imenu Bruno, tugaljiva, ali mudra životinja. Dobro se slagao s Brunom dok je istraživao pogranični pojas. Uvek su skretali na istu stranu, uvek se odmarali na istom mestu. Može se reći da su vodili računa da se preko granice ne provuče čak ni miš, iako to u ovom kontekstu glupo zvuči. Jer, na kraju krajeva, granica nije ni izmišljena zbog životinja, već zbog ljudi. Stražar je više puta imao priliku da se uveri da životinje ne haju za njegovu strogo čuvanu granicu. Srne i lisice potpuno su ignorisale njegove bele stubiće i nacionalne ambleme. Poljski mačor redovno je odlazio u obližnje selo s druge strane i graničar je bio siguran da odlazi tamo da traži mlade mačkice. Iznad graničnog pojasa slobodno su kružili jastrebovi.

¹ Izvornik: Olga Tokarczuk, *Facebook*. Književnica je priču podelila na svojoj zvaničnoj FB stranici 3. oktobra 2021. godine uz prateći uvodni komentar: „Pre petnaest godina napisala sam kratku priču za decu. Ona se, između ostalog, pojavila i u zbirci pripovedaka naslovljenoj *1989. Deset priča o rušenju zidova*, koju je napisalo desetero evropskih autora. Priče sabrane u antologiji objavljenoj dvadeset godina nakon pada Berlinskog zida imale su za cilj da, pored ostalog, podsećaju decu rođenu posle demontaže te fizičke i simbolične granice između sveta zapadnih demokratija i bloka 'socijalističkih' zemalja da kao čovečanstvo nismo prestali da gradimo zidove. Ove priče je trebalo da budu gromoglasno upozorenje da se više ne vraćamo u ta vremena. Danas se ispostavilo da je ova priča zvučala proročki.

Kao državljanica Poljske i Evropljanica, dok posmatram to što se dešava na istočnoj granici Poljske, vidim patnju ljudi pred sledećim, novim zidom. Osećam se bespomoćno. Gnevna sam i stidim se. Volela bih da reči imaju moć i da mogu da menjaju svet nabolje.

U nastavku vam prilažem ovu priču“. (*Prim. prev.*)

Mravi su rasprostirali svoje mravinjake s obe strane i pravili stazice prenoseći preko granice mrtve gusenice, komadiće lišća, borove iglice – bez carine!

Ponekad je sretao i ljude! Na primer, dezorijentisane berače gljiva, koji su, poneti brašnjem ovih šumskih plodova, gubili osećaj za pravac i nehotice prelazili granicu. Ili pijane drvoseče koje su krajnje neustrašivo grabile napred, pevajući patriotske pesme.

Takve ljude valjalo je disciplinovati i kažnjavati. Zbog toga je graničar imao obavezu da legitimije nepoželjne goste, a zatim prijavi prekršaj i – ako treba – uhapsi prestupnike. Naravno, bilo je i onih koji su preko granice švercovali različite stvari. Na primer alkohol, cigarete i delikatese.

Nedavno su graničari prošli obuku o drugim opasnim pojedincima. Bile su to izbeglice koje su bežeći iz sopstvene zemlje pokušavale da se nelegalno i bez dozvole domognu Evrope.

Tog oktobarskog dana prošle godine graničar i pas su se upravo penjali uz pogranični pojas. Bilo je prelepo vedro jutro i sunce se lagano bližilo zenitu ne bi li prešlo na drugu stranu. Graničar je bio umoran i radovao se večernjem prenosu utakmice. I bilo mu je drago što će uskoro poći u prevremenu penziju, a onda će gledati utakmice kad god poželi i po šumi će šetati kao i ostali, potpuno nevino, bez većitog opreza i uniforme.

A onda je ugledao te ljude. Sedeli su na zemlji u tišini i možda dremali. Samo se žena, koja je dojila dete, ljuljala napred-nazad. Brzo ih je obuhvatio pogledom, osećajući kako mu raste pritisak. Izbrojao ih je šestoro: dva muškarca, žena i troje dece. Izgledali su izmoreno, potamnelih lica, kao da su tek izašli iz senke. Bili su u pohabanoj odeći i s rančevima kraj nogu. Graničaru je bilo jasno da je otkrio uljeze, izbeglice, došljake, begunce, skitnice koji su upravo prešli granicu. Nikada ne bi pomislio da će mu se to dogoditi, pogotovo ne nekoliko dana pred odlazak u penziju.

Bio je u prednosti jer ih je video (ne samo zahvaljujući pištolju u futrolji za pasom), a oni njega nisu. Posmatrao ih je odozgo i pitao se šta mu je činiti. Shodno poznatim propisima morao bi obavestiti bazu i dovući tu ostale; dovezli bi se velikim terenskim mercedesom i odveli prestupnike u karaulu. Saslušali bi ih i stavili pod ključ. Verovatno bi im zatrebao i prevodilac. Zatim bi se ispostavilo da nemaju ni pasoš ni vizu, niti bilo koji drugi dokument. Na kraju bi održali suđenje, proglasili ih krivima za ilegalni prelazak granice i deportovali tamo odakle su došli. Tako obično biva kada ljudi krše zakon.

Čuvar je uključio voki-toki. Zakrčao je. Jedan muškarac se nelagodno promeškoltio, otvorio oči i pogledao okolo ne podigavši pogled. Graničar je osmotrio njegovo lice i zaključio da se čovek uplašio. Pretpostavio je da su najverovatnije zalutali, da su premoreni i da strahuju šta će biti dalje. Tamo dole gde su sedeli bilo je polumračno kao da se noćna studen skrila samo u paprati i šipražju. Muškarac je na glavu navukao kapuljaču i pokušao da pročita nešto s mape raširene po zemlji. Pa da, izgubili su se, pomislio je stražar i isključio voki-toki. Bruno mu je dobacio rečit pogled kao da mu govori: Razmisli dobro šta ti je činiti.

Krenuo je prema njima. Gledali su ga prestravljeni. Osećao je njihovu napetost, bili su kao opruge koje će se odbiti od zemlje i istog trena snažno odleteti u šumski mrak. Kad je

čučno kraj njih i pogledao ih prijateljski, žena sa detetom mu je uz malo oklevanje odgovorila nesigurnim osmehom. Rekao im je da se ne plaše jer želi da im pomogne i bio je siguran da su ga razumeli.

– Gde smo? – upitali su ga na nepoznatom jeziku čiju je svaku reč razumeo.

– U Poljskoj – rekao je. – Kuda idete?

– U Nemačku – odgovorili su i nakon trena dodali: – Jesmo li u Uniji?

– Da – odgovorio je s nekim neočekivanim ponosom.

Naravno, dvoumio se još tren, ali u suštini stvari ovde nije bilo razloga za dvoumljenje, ničega nad čim bi se trebalo kolebati. Bila im je potrebna pomoć. Bacio je pogled na njihovu traljavu, nepreciznu mapu i shvatio kuda idu. Pretpostavljao je da ih tamo čeka neko ko će ih odvesti do željene zemlje u kojoj će biti sigurni, siti i možda – srećni. Šta ima loše u tome? Da pređu parče oranice bez dozvole? Uzeo im je mapu i pokretom ih pozvao da ga slede. Pogledali su ga nepoverljivo. Žena je načinila prvi korak. Vezala je prugasti šal oko struka i položila u njega tek podojeno odojče koje je istog trena zaspalo. Muškarci su uze li decu za ruke i krenuli za njim. Bruno ih je vodio. Pošli su naniže, prema izvoru, stazom koju su utabale životinje, obilazeći tako sve moguće predstraže. Nakon nekih sat vremena sišli su na asfalt i tamo ih je graničar ostavio na parking u koji je na njihovoj mapi bio označen crvenim krstom. Video je parkiran automobil na šumskom putu. Dobro da ih je neko čekao.

– Odakle ste? – upitao ih je na kraju, iako odgovor ne bi ništa promenio.

Čovek je pokazao rukom na istok ili na jug i mahnuo njome nekoliko puta što je značilo da dolaze izdaleka. Oči drugog čoveka zasuziše i on ih obrisa rukavom. Stražar je načinio gest razumljiv na celom svetu – podigao je palac uvis, široko im se osmehnuo, okrenuo se na peti i vratio na svoju patrolnu stazu.

Na putu natrag do stražarske kućice koračao je brzo ivicom asfalta, a Bruno je trčkarao oko njega bez povoca i propisane brnjice. Graničar se osećao bezbrižno, a osećaj mu je kao nikad pre govorio da bi mogao zavoleti svoj posao.

Sunce je već davno bilo zamaklo na drugu stranu obojivši to jesenje popodne u naranđasto. Ubrzaju li korak, čovek i pas, stići će još i da pogledaju i utakmicu.

(S poljskog prevela Jelena H. Jovanović)